

Департамент культури, національностей, релігій та
охорони об'єктів культурної спадщини

Одеської обласної державної адміністрації
Одеська обласна універсальна наукова бібліотека
ім. М. Грушевського

Науково-методичний відділ

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ: ІННОВАЦІЙНІСТЬ, КРЕАТИВ, ІНТЕРЕСИ ГРОМАДИ

Методичні пропозиції

Одеса
2023

Набуття звички читання як щоденної практики визначають можливості для якісного здобуття освіти, є ключовим фактором розвитку людської особистості її самореалізації.

В Україні було презентовано Стратегію розвитку читання на 2021-2025 роки «**Читання як життєва стратегія**»^{1 2}, Міністр культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко під час заходу сказав: «...я вірю, що ті, хто читає, безперечно будуть біль успішними, ніж ті, хто грає тільки в ігри».

Великі завдання у реалізації Стратегії було покладено на бібліотеки, особливо у зв'язку зі схваленими розпорядженням Кабінету Міністрів України «**Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України**» (№ 219-р від 23 березня 2016 року).³

Бібліотеки завжди своїм головним завданням вважали участь, допомогу у реалізації громадами державних завдань. І працювали завжди, як заклади відкриті і доступні для всіх, як центри громад, як території єдності. Бібліотеки довели, що вони є організаторами доступу до достовірних джерел інформації, сприяли розвитку поваги до української мови, як державної, надавали безкоштовне навчання на курсах комп'ютерної грамотності, створили хаби цифрової освіти.

Але ось 24 лютого 2022 року рф підступно напала на нашу суверенну державу.

Бібліотеки стали для громад територіями безпеки, платформами боротьби за Перемогу. І, чим довше триває агресія рф проти України, тим завзятіше бібліотеки чинять опір неофашистській отруті, яка найпідступнішим чином бажає використати свою культуру як зброю.

Бібліотеки області з 2022 року виконують Методичні рекомендації Міністерства культури та інформаційної політики України щодо актуалізації бібліотечних фондів.

¹ В Україні презентували Стратегію розвитку читання на 2023-2025 роки // Читомо : Культура читання і мистецтво книговидання. Дата публ.: 26.03.2021. URL: <https://chytomo.com/v-ukraini-prezentuvaly-stratehiuu-rozvytku-chytannia-na-2021-2025-roky/>. (дата звернення: 12.02.2023).

² Стратегія розвитку читання на 2023-2025 роки «Читання як життєва стратегія»: [проект Стратегії]. Дата оприлюднення: 19.02.2021. URL: <http://surl.li/luml>. (дата звернення: 12.02.2023).

³ Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року “Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України” : [Розпорядження Кабінету Міністрів України № 219-р від 23.03.2016 р.] // Верховна рада України | Законодавство України. Дата оприлюднення: 23.03.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80#Text>. (дата звернення: 05.01.2023).

Даного часу бібліотеки активно вирішують завдання щодо просування читання та залучення читачів – адже це державна програма формування впевненості у Перемозі. Бібліотеки повинні використовувати сучасні підходи до реалізації державних завдань. Доведення, що саме від світогляду, рівня культурної компетентності громадян великою мірою залежать економіка, політика, національна безпека і конкурентоспроможність країни, а зараз – наша Перемога.

Основна мета сучасної бібліотечної діяльності – підтримка читання, поширення серед громадськості позитивної думки про читання.

Програми з популяризації книги та читання повинні реалізуватись із залученням у бібліотеки всіх категорій населення, але особлива увага приділяється сприянню читання дітей, юнацтва та молоді. Необхідною складовою сучасної просвітницької діяльності бібліотек сьогодні повинна стати мотивація юнацтва та молоді до читання корисної літератури, участі в різних конкурсах, творчої самореалізації.

Головне для бібліотекарів – привернути увагу, викликати емоційну реакцію, бажання взяти книгу в руки.

Публічні бібліотеки обслуговують сьогодні усі категорії населення і бажано привернути до користування бібліотекою кожного, зацікавити читанням.

Діяльність привернення до бібліотеки та книги пропонуємо розпочинати з **батьків**. Наприклад, психолог (сьогодні у школах – це обов'язковий фахівець) проводить спеціальні заняття, об'єднані в цикл «Кроха і я». Батьки отримують індивідуальні та групові консультації по таким важливим темам, як: «Велика користь дрібної моторики», «Почитаємо-пограємо», «Міфи і легенди раннього розвитку». «Бібліотечні неділі» стануть для багатьох батьків традиційними і бажаними. На батьківських годинах тата й мами дізнаються про новинки психолого-педагогічної літератури, знайомляться з кращою літературою для дітей, дитячою періодикою, рейтингом книг для дітей і дорослих; обговорюють хвилюючі їх проблеми; спілкуються з цікавими людьми, беруть участь у спільних з дітьми батьківських тренінгах, таких як «Ми їмо, їмо, їмо», «Я зростаю і змінююся», «Як зрозуміти інопланетянина».

З метою залучення нових читачів в бібліотеку можна провести нову – стару **акцію «Приведи друга!»**, «Волонтери та переселенці! Бібліотека вас чекає».

Привернути увагу читачів до бібліотеки, захопити читанням допоможе **акція «Краща книга сучасності»**. Протягом місяця читачі повинні віддати свої голоси за найкращу на їх погляд книгу.

Практика роботи з молодими читачами вимагає достатньо енергійно реагувати на потреби часу, враховуючи та одночасно збільшуючи творчий

потенціал та професіоналізм бібліотекарів з метою впровадження в бібліотеках нових, нетрадиційних форм роботи.

Вирішити це питання допоможе **проект «Пересувний читальний зал»**, основна мета якого – стимулювання суспільного інтересу до книги і читання.

Пересувний читальний зал під відкритим небом – будь-який перехожий без правил та умовностей може стати читачем такого пересувного читального залу під відкритим небом, де зможе почитати книги, газети, погортати журнали, задовольняючи свої пізнавальні потреби. Такі проекти можуть стати досить помітним явищем в культурному житті територіальної громади, тим самим підіймаючи престиж читання і публічної бібліотеки.

Бажано організувати і провести свято **бібліографічних відкриттів**. Програма його може включати наступні заходи: екскурсії-розповіді «Інформаційні лабіринти сучасної бібліотеки», виставку-ретроспективу за матеріалами архіву виконаних довідок-запитань, інформ-реліз «Що читати про знаменитих українців?» (огляд довідкових видань по історії України), грунконкурс «Чи Знаєте Ви історію українського козацтва», презентацію Енциклопедії історії України, у бібліотеках де відкриті медіа-центри, електронні читальні зали проведення мультимедійного уроку «Формула пошуку, або як не загубитися в інформаційному середовищі бібліотеки».

День відкритих дверей – багатоаспектний бібліотечний захід – безперечно сприятиме зростанню престижу книгозбірні, завоюванню доброзичливого відношення до неї з боку місцевої громади.

Пропонуємо активно використовувати таку достатньо інноваційну креативну форму спілкування, як бібліотечний **флешмоб**.⁴

Нагадуємо, що флешмоб вважається одним з інструментів **адвокаційної діяльності**, тому цю форму можна використати і як спосіб привернення уваги до проблем бібліотеки влади та громади. Головне – творчий підхід. Флешмоб не повинен перетворюватися на заорганізований захід. Фантазія і ще раз фантазія! І не забувайте, що класичний флешмоб – це масовість, несподіваність, гумор.

Проекти «Ніч у бібліотеці», «Сутінки в бібліотеці» – стають все далі популярнішими. Суть – показати читачам бібліотеку такою, якою вони її ще не бачили. У напівтемряві гостей зустрічають «сталкери» – провідники по темних

⁴ **Флешмоб** : [несподівана поява групи людей у заздалегідь запланованому місці. Після закінчення запланованої акції її учасники розчиняються в натовпі перехожих людей, що і викликає ефект раптовості Зазвичай флешмоби організовано через всемережжя чи інші сучасні засоби комунікації] // Вікіпедія. Востаннє відред.: 15.10.2022. URL: <http://surl.li/eyqqh>. (дата звернення: 13.02.2023).

коридорах і відділах. Кожен веде свою групу під таємничу музику, з одним лише ліхтарем, розповідаючи цікаві (містичні) історії з життя письменників, зіштовхуючись у темряві з бібліотечними привидами, спілкуючись з духами письменників. Наприклад, пропонується навпомацки відгадати, бюсти яких письменників сховалися у темряві; «поворожити» на книгах. Там же можна продемонструвати анімаційні фільми в дусі заявленої тематики, а потім – електронну презентацію книг для любителів жахів. На сам кінець групам роздаються підказки, за якими вони мають відгадати зашифроване слово. Зібрані воедино, ці слова складаються у фразу «Книга робить людину крилатою».

Серед інноваційних форм роботи – літературний **гепенінг**⁵ «Шлях у світ фантазій» (в рамках фентезі-клубу «Мерехтлива ніч»), музична бібліохвиля «Мелодії ночі», імпровізована картинна галерея «Вернісаж емоцій», дайджест з нових фантастичних фільмів, творчий тест на уважність «Для тих, хто не дрімав», релакс-кімната «З книгою наодинці», обмін-бюро «Книжковий бартер», діагност-кабінет «Емоційний барометр», розповіді про найстрашніші історії зі свого життя, експрес-тренінг «Я нічого не боюся», літературний квест і ще багато цікавого.

Незвичною формою залучення користувачів до читання можна вважати нетрадиційну анотацію, яка розповідає про нові книги українською мовою про, наприклад, методи варіння шоколаду, про життя тварин, про фантастичні істоти – водяні, русалки та інші.

Пропонуємо ще один метод просування читання за допомогою використання новітніх технологій – **буктрейлер**.⁶

⁵ **Гепенінг** : [різновид мистецтва дії (перформанс, мистецтво процесу, мистецтво демонстрації), один із проявів акціонізму, спрямованого на заміну традиційного художнього твору простим жестом, розіграною виставою, спровокованою подією. Певна форма дій, акцій, учинків, під час яких митці намагаються залучити глядачів до гри, сценарій якої намічений тільки приблизно. Вид рухомого твору, в якому довкілля, речі відіграють роль не менш вагомому, ніж живі учасники акції. Гепенінг є ігровою імпровізацією, яка дає вихід різноманітним підсвідомим спонуканням. Творчість у стилі гепенінг полягає в маніпулюванні об'єктами і людьми в просторі] // Вікіпедія. Востаннє відред.: 16.10.2022. URL: <http://surl.li/eyqqn>. (дата звернення: 13.02.2023).

⁶ **Буктрейлер** : [короткий відеоролик, який розповідає у довільній художній формі про якусь книгу. Мета таких роликів – реклама книг і пропаганда читання, привернення уваги до книг за допомогою візуальних засобів, характерних для трейлерів до кінофільмів. Такі ролики знімають як до сучасних книг, так і до книг, які стали літературною класикою. Головне завдання буктрейлера – зацікавити та здивувати майбутнього читача, привернути увагу до сюжетної лінії та героїв художнього твору] // Вікіпедія. Востаннє відред.: 23.11.2022. URL: <http://surl.li/eyqqo>. (дата звернення: 13.02.2023).

У Європі та США засновано кілька щорічних премій за досягнення в галузі буктрейлерства.

В Україні появу буктрейлерів пов'язують із видавництвом «Фоліо».

Пропонуємо активізувати використання інформаційних технологій у роботі бібліотеки, що значно розширює форми і методи популяризації книг. І це будуть **буктрейлери** – сучасний спосіб просування книг, – які націлені на молодіжну аудиторію, на тих, хто має смак до віртуального мистецтва. Це, по суті, є завоюванням нових читацьких аудиторій.

Просування читання – це повсякденна робота бібліотеки, але в умовах надлишку інформації та дефіциту часу вона може бути успішною лише в тому випадку, якщо **виходить за бібліотечні стіни**, на вулиці, в **гущу** людей.

Наведемо приклади цікавих програм-зустрічей, які можна провести не тільки в приміщенні бібліотеки, а й у клубному закладі, на вулиці.

Пропонуємо, наприклад, зустріч, метою якої є залучення уваги до поезії, девізом якої будуть слова Ліни Костенко: «Крилатим ґрунту не треба. Землі немає, то буде небо». У зустрічах прозвучать вірші сучасних поетів про війну, про агресію РФ та впевненість у нашій Перемозі, про героїв-військових., наприклад, проекту «Читання для всіх і кожного», завдання якого полягає в тому, щоб вийти за межі сформованої бібліотечної аудиторії, і який буде орієнтований на нечитаючу молодь. В рамках проекту можна провести літературні ігри «Е-мейл коханому автору», «Прочитай, не пошкодуєш», «Відкриємо книгу разом» та ін.

Великий успіх буде мати **проект «Ми, кава і книга»**, спрямований на розвиток зацікавленості книгою. Назвемо його «книжково-гастрономічним». Ці заходи сприятимуть створенню образу відкритої, доброзичливої бібліотеки.

Думка про необхідність читання лежить в основі заходів «Прочитав... І вам раджу», в ході яких відомі люди територіальної громади розповідають про те, що вони читають. Пропонуємо заходи називати за професіями виступаючих: «Читаючий адміністратор», «Читаючий підприємець», «Книги, які вибирають справжні чоловіки», «Читаючий лікар», «Читаюча поліція», «Читаючий військовий» та ін.

Велике значення сьогодні набуває **створення Інформаційно-консультаційного центру для людей з обмеженими можливостями** – «Ти не один». В першу чергу пропонуємо його для бібліотек, де створені хаби цифрової освіти, медіа центри, електронні читальні зали. В цьому центрі пропонуємо зібрати електронні бази даних, довідково-інформаційні матеріали, озвучені книги. Саме в цих приміщеннях проводитимуться інтегровані заняття, презентації спеціальних видань, цікавих книг, організовуватимуться виставки творчих робіт людей з обмеженими можливостями.

«Літературне краєзнавство в епоху інформаційних технологій» – завдання великого значення. Використовуючи інформаційні технології, працівники бібліотеки створюють електронний фонд носіїв краєзнавчої тематики, який складається з інтернет-ресурсів, оцифрованих матеріалів друкованих видань. На веб-сторінці бібліотеки створено розділи «Літературознавство міста» та «Віртуальний літературний музей». З цією метою треба надавати посилання на блог Одеської обласної універсальної наукової бібліотеки імені Михайла Грушевського.

Особливо творчо просимо підійти до розробки заходів, які відбудуться у дні обласного щорічного фестивалю української книги пам'яті Михайла Грушевського, враховуючи, що на державному рівні відмічається ювілей видання першого тому «Історії України-Русі» М. Грушевського.

Сімейне читання – це достатньо значна можливість розвитку зацікавленості у книзі та читанні. Пропонуємо зробити наступні форми привернення мешканців громади до бібліотеки:

- «Інформаційне бюро для батьків»;
- зона спілкування «Сім'я. Книга. Бібліотека».

Книжково-ілюстративну виставку «Тільки родина, як вічна зернина на невмирущому полі життя», присвячену проблемам сім'ї, радимо презентувати при залученні психологів.

Особливу роль надайте спілкуванню з читаючими родинами на індивідуальному рівні та організації сімейного спілкування у стінах бібліотеки.

Можна оголосити створення Школи відповідального батьківства. Початком бібліотечно-родинного спілкування буде презентація експозиції «Виховай книголюба». Оголосимо також проведення сімейних зимових читань; відкриємо «Літературні лавочки під відкритим небом» або заявимо проект «Бібліотека без стін» (огляди літератури та періодики, вікторини, голосні читання на лавочці у скверику); оголосимо бібліотечно-книжкове свято «Бібліоекспрес із подарунків і чудес», що має представляти собою пошук у книгах (творах) інформації про те, які сімейні свята, традиції існували або існують у різних родинах, у різні часи й у різних народів світу; «Сімейна бібліокомора», яка орієнтована на пошук у художніх творах рецептів різних страв; «Посиденьки у колі шанувальників книги»; «30 хвилин у бібліотеці» – інформ-фуршет для молодих родин.

Працюючи сьогодні, в дні агресії РФ проти нашої держави, бібліотеки, проводячи заходи, спрямовані на зацікавленість мешканців громади у книзі та бібліотеці, повинні кожного дня, кожною зустріччю доводити, що вміння піклуватись про свій психологічний стан життєво необхідно в умовах війни.

І все це – безперечна віра в нашу Перемогу! Слава нашим захисникам! Слава героям!

**СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ:
ІННОВАЦІЙНІСТЬ, КРЕАТИВ, ІНТЕРЕСИ ГРОМАДИ** [Текст] : метод.
пропозиції / Департамент культури, національностей, релігій та охорони об'єктів
культурної спадщини Одес. облдержадмін., Одес. обл. універс. наук. б-ка ім.
М. Грушевського, Наук.-метод. від. ; [упоряд. Ю. С. Амельченко ; комп'ют. набір
Ю. С. Амельченко ; верстка, заг. редагування О. М. Ласкевич ; відп. за вип.
О. А. Булгакова]. – Одеса, 2023. – 8 с. – 15x21,5. – 40 прим.: б. ц.

© ООУНБ ім. М. С. Грушевського
Зам. № 14 від 20.02.2023 р.